

28. *Bibliotheca Ukrayina v cifrah : stat. zb.* (2020). Kyiv: NBU im. Yaroslava Mudrogo, 2021), [online]. Available at: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=12709>.
29. *Portal "Dityachij festival"*. (2022), [online]. Available at: <http://childrenfestival.org.ua/>.
30. *Knigomaniya*. (2022), [online]. Available at: <http://knygomania.com/>.
31. Korinovska A. (2021). *Tizhden chitannya. Ochilnicya Ukrayinskogo institutu knigi pro vpodobannya ukrayinciv*. Suspilne. Novini, [online]. Available at: <https://suspilne.media/190620-tizden-citanna-ocilnica-ukrayinskogo-institutu-knigi-pro-vpodobanna-ukrayinciv/>.
32. *#ZhiviPismenniki: v Ukrayini startuvav tretij sezon iniciativi z populyarizaciyi chitannya vid Ukrayinskogo institutu knigi*. (2021). Ukrayinska bibliotekna asociaciya, [online]. Available at: <https://ula.org.ua/news/4936-zhyvipysmennyky-v-ukraini-startuvav-tretii-sezon-initsiatyvy-z-populyaryzatsii-chytannia-vid-ukrayinskoho-institutu-knyhy>.
33. *Children's literature bus with an impressive enjoyment for books*. (2022). Library Fund Basel Encourage Youth to Read!, [online]. Available at: <http://www.spendenfondslesen.ch/index.php?id=18&L=1>.
34. *Willkommen beim Spendenfonds Lesen*. (2022). Spendenfonds Lesen Schenken Sie Zukunftschancen!, [online]. Available at: <http://www.spendenfondslesen.ch>.

Надійшла до редакції 16 січня 2022 року

УДК 655.4/5(71)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.2(307).19-25

Михайло Онищук,

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач відділу моніторингу ЗМІ Книжкової палати України,
e-mail: zmi@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-002-1340-1538>

Лариса Татарінова,

старший науковий співробітник
відділу моніторингу ЗМІ Книжкової палати України,
e-mail: larysa@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-002-7950-7773>

Коротка історія канадського книговидання. Чи потрібна книговидавництву державна підтримка?

Статтю присвячено історії, сучасним тенденціям і специфіці книговидання та книгорозповсюдження в Канаді. Розглянуто зміни, що відбулися в канадській книжковій індустрії останнім часом, зокрема під впливом карантинних обмежень, спричинених COVID-19. Зауважено, що пандемія загострила проблеми канадського книговидання та негативно вплинула на його стан, поставивши видавців і книготорговців майже на межу катастрофи.

Зосереджено увагу на питанні державної підтримки книговидання з боку канадського уряду. Проаналізовано переваги та недоліки національної програми Канади в книговидавничій галузі.

Підсумовано, що канадське книговидання та книгорозповсюдження мають специфічну історію, національні особливості й характерні риси розвитку. Аналіз історичних етапів еволюції галузі свідчить, що впродовж тривалого періоду значний вплив на неї чинили потужні американські й британські видавничі корпорації, що й сьогодні домінують на книжковому ринку країни.

Ключові слова: видавнича галузь Канади; канадські видавництва; друкована книга; електронна книга; аудіокнига; книжковий ринок Канади; Канадський книжковий фонд (CBF)

Постановка проблеми. Канадська видавнича галузь дедалі більше підпадає під вплив великих багатонаціональних, зазвичай іноземних, корпорацій. Найбільші видавничі компанії — переважно не канадські: Pearson Education, Nelson і McGraw-Hill Ryerson домінують на і без того невеликому, але конкурентному книжковому ринку країни.

Які наслідки поглинань канадських підприємств великими міжнародними (здебільшого американськими, британськими та німецькими)

корпораціями і як вони вплинули на освіту та культуру Канади? Фактично навіть окремі процеси виробничих етапів канадських видавництв передають на аутсорсинг в Індію, Китай чи Сінгапур, де дешева робоча сила дає змогу збільшити прибуток і підтримати здорову маржу. Така політика суттєво впливає на канадську поліграфічну промисловість.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Видавничу галузь Канади, на відміну від її сусіда США, досліджено недостатньо ґрунтовно,

оскільки багатонаціональні видавничі компанії повністю домінують на місцевому книжковому ринку й сприймають його суто як свою частину. Вивченню тенденцій видавничої справи, популяризації канадської літератури, аналізу результатів дій уряду Канади з підтримки галузі присвячено праці відомих канадських журналістів Дж. Белла, Ж.-Р. Габріеля та дослідниці й відомого книжкового блогера Е. Девар, на чій публікації спирається міжнародна статистична компанія Statista під час оприлюднення щорічних показників досягнень світової книжкової індустрії.

Мета статті — розглянути історію та сучасний стан книговидавничої галузі Канади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія видавничої справи Канади — це здебільшого процеси консолідації та поглинання, розвиток галузі зазвичай супроводжували прагматичні проблеми. Як і в інших сферах діяльності, канадські видавництва шукають нові способи вижити у дедалі складніших економічних умовах. Багатонаціональні корпорації домінують на місцевому видавничому ринку, незважаючи на десятиліття урядової підтримки канадських компаній, а також закони й політику, спрямовані на зміну цього балансу. Наприклад, лише одна іноземна компанія — Penguin Random House Canada — захопила 32% канадського ринку книг [1].

Однак не варто розглядати проблеми видавничої справи Канади як недавні: від часу становлення галузі це був важкий бізнес, що потребував значних зусиль. З огляду на нечисленну кількість населення країни, розповсюдження літератури становило найскладніше завдання. Особливо гостро стояла проблема в колоніальний період, коли зв'язок, транспорт й інші інфраструктури перебували у вкрай незадовільному стані.

У XVIII ст. друкарям Британської Північної Америки також доводилося конкурувати зі вже сформованою та потужнішою культурою друку Сполучених Штатів. Америка, що на той час не була пов'язана суворими законами про авторське право, встановленими Великою Британією, мала можливість видавати дешеві копії популярних книг і безоплатно розповсюджувати їх без штрафних санкцій. У колоніальний період Канади друкарні були рідкістю.

У 1764 р. В. Браун і Т. Гілмор заснували одну з перших друкарень у франкомовній канадській провінції Квебек. Підприємство розпочало видавати першу газету The Quebec Gazette / La Gazette de Quebec, а також випускало у світ граматики, катехизиси, юридичні тексти й інші видання. Такі ранні друкарні, як квебекська,

поєднували численні форми видавничої справи, мали широкі повноваження й зазвичай не спеціалізувалися в конкретній галузі.

Наприкінці XIX ст. в одному з найбільших міст Канади — Торонто — було засновано видавництво John Lovell & Son, що друкувало піратські американські видання, як, наприклад, "Том Соєр" М. Твена. Книгу продавали за найнижчою ціною, вона швидко набула популярності, адже стала найкращою та найдоступнішою альтернативою американській версії. На канадському книжковому ринку така форма піратства була надзвичайно поширеною, поки 1891 р. у Сполучених Штатах не ухвалили новий закон про авторське право та не підписали англо-американську угоду.

Перша компанія Канади, що офіційно випускала книги — The Methodist Book and Publishing Company, — розпочала діяльність 1829 р. у Торонто. Видавництво співпрацювало зі знайомими канадськими письменниками, як-от Н. МакКланг, Ч. Мер, П. Джонсон і Р. Сервіс. У 1919 р. компанію перейменували на Ryerson Press, і вона домінувала на книжковому ринку від кінця XIX ст. до 1960-х рр.

У 1900-х рр. у великих канадських містах, насамперед Торонто й Монреалі, було засновано чимало видавничих компаній, поміж яких — Oxford University Press (1904), University of Toronto Press (1901), Macmillan Company of Canada (1905) і Thomas Nelson & Sons (1913). Слід зауважити, що більшість цих видавництв уже тоді були залежними, адже перебували у власності відомих підприємців Великої Британії чи принаймні отримували від них фінансування.

Велика депресія загальмувала розвиток видавничої справи, а після Другої світової війни канадської книжковий ринок захопили американські корпорації. (Частково через це канадські романисти 1930—1950-х рр., як-от С. Росс і Х. Макленнан, публікували свої твори в США.) Конференція, що відбулася 1955 р. у Королівському університеті в Кінгстоні, зібрала разом видавців, письменників і вчених для розв'язання цієї проблеми й стала одним із каталізаторів національної політики 1960—1970-х рр. у сфері книговидавництва. Заходи, що охоплювали широку й гнучку систему субсидій для підтримки незалежних видавців, сприяли становленню й розвитку канадської літератури.

Уряд країни сформував Королівську комісію з питань канадської культури й у її звіті було зазначено, що кількість книг, написаних канадськими авторами, скорочується. Зокрема, 1947 р.

у Великій Британії було опубліковано 1723 художніх книги, а в Канаді — лише 34. У 1948 р. британські видавці випустили 1830 художніх книг, а канадські — 14. Доповідь також містила висновок, що канадська література й видавнича справа мають життєво важливе значення для відродження національної культури. Отже, перед країною постало важливе завдання всебічно підтримувати й розвивати письменницьку діяльність та книговидання. У 1957 р. парламент, діючи за однією з рекомендацій доповіді, заснував Раду Канади з питань мистецтва та Національну бібліотеку Канади. Комісія виявила, що в Бібліотеці Конгресу США та в інших американських книгозбірнях можна знайти більше канадських книг, ніж у Канаді. Однією з ініціатив Ради стало присудження грантів і стипендій авторам. На місцевому рівні також було засновано відповідні організації, що сприяли розвитку культури й мистецтва. Проте суттєвою проблемою залишалася підтримка англо-канадських компаній у справі публікації канадських авторів. Рада видала перші гранти видавцям лише 1972 р.

Випуск нової книги в Канаді — доволі ризикований процес. Навіть відомі й успішні автори часто видають твори, що не мають попиту в читачів, й на такому доволі невеликому ринку, як канадський, гучний успіх видання може й не компенсувати витрати на виробництво, маркетинг і розповсюдження. Канадські видавці постали перед складною проблемою: як їм конкурувати з іноземними колегами, котрі працюють у країні, але розповсюджують друковану продукцію на значно ширших теренах? Компанії із закордонним капіталом здатні компенсувати витрати за рахунок набагато більших обсягів продажу на набагато більших ринках.

Канадським авторам були потрібні канадські видавці, готові піти на ризик для пошуку канадської аудиторії. Однак місцеві підприємці могли впоратися з цим завданням лише за умови, що діяли б як канадські агенти для іноземних видавців чи друкували б підручники на замовлення провінційних відділів освіти.

У 1970 р. уряд заснував Королівську комісію з книговидання через побоювання щодо заповнення канадських шкіл іноземними підручниками та продажу оригінальних канадських видавництв Ryerson Press і Gage іноземним компаніям.

До 1970-х рр. країна здебільшого імпортувала книги зі США та Великої Британії, й лише державні інвестиції допомогли створити національну видавничу індустрію. У 1970-ті рр. 98% книжкових видавництв працювали в Торонто й

Монреалі. До 2009 р. налічувалося не менш як 235 видавництв у 80 містах. Нині функціонує понад 300 незалежних канадських видавців, які щорічно випускають понад 10 тис. нових видань.

Письменницька та видавнича діяльність Канади дуже важлива для розвитку економіки країни. На національному рівні місцеві видавці створюють понад 9 тис. робочих місць і щорічно приносять 2 млрд дол. доходу.

Утім, канадські письменники й видавці стикаються із серйозними проблемами: у період від 1998 до 2015 р. доходи авторів скоротилися на 27%; 80% літераторів мають доходи, які можна назвати "за межею бідності"; заробітна плата у видавничій справі (редакторів, дизайнерів, публіцистів) занадто низька. Наразі перед видавцями стоять три основні проблеми: послаблення захисту авторських прав; заморожене фінансування, що не встигає за інфляцією; неефективна політика, спрямована на підтримку іноземних власників. Канадські видавці вважають, що уряд має дивитися на книги крізь призму культурної політики, як це було історично, а не з позиції суто капіталістичної економіки.

Сьогодні уряд Канади продовжує інвестувати кошти в незалежну видавничу справу через Канадський книжковий фонд (CBF), що підпорядковується Міністерству культури та спадщини (DCH) і Раді Канади з питань мистецтва. CBF надає видавцям матеріальну підтримку й спеціальні гранти на проекти.

Державні інвестиції у видавничу справу приносять значний прибуток. Наприклад, 30 млн дол., вкладених у програму підтримки видавців, допомогли збільшити продажі на 413 млн дол. Водночас загальний бюджет CBF, що становить 39 млн дол., не змінився за 15 років, що свідчить про його фактичне скорочення з урахуванням інфляції та витрат. Дуже невелику частину цих грошей (100 тис. дол. на рік) виділяли на субсидію для професійного розвитку, проте 2016 р. програму було припинено.

Канадські видавці вважають, що для досягнення культурних цілей фінансування книговидання має бути стабільним і відповідати вимогам інфляції. Забезпечення коштами CBF має зрости до 48 млн дол., також потрібно відновити субсидію на професійний розвиток.

Якою б щедрою не була підтримка з боку Ради Канади з питань мистецтва, вона, однак, не захищає місцевих видавців від спокуси зануритись у велику кишеню іноземних компаній. Майже всі потужні видавництва в Канаді є дочірніми компаніями чи належать британським,

американським і німецьким власникам. Зокрема, Penguin Books, HarperCollins, Macmillan і Random House працюють в Канаді, але не є канадськими. У липні 2013 р. Random House і Penguin об'єдналися в Penguin Random House — одну з найбільших компаній на книжковому ринку.

Майже 4% видавництва у Канаді належать іноземцям, на них припадає 44% загального продажу книг і 67% продажу підручників. Водночас канадські видавці отримують 56% доходів видавничої індустрії, однак виробляють 80% нових книг, написаних місцевими авторами. У Квебеку картина власності цілком протилежна: видавців з іноземним капіталом немає, а у сфері розповсюдження та роздрібній торгівлі переважають фірми, що належать цій провінції чи Канаді загалом.

У 1992 р. федеральний уряд удосконалив правила, що регулюють іноземні інвестиції у видавничу галузь, через внесення змін до Закону про інвестиції в Канаду. Новий регламент передбачає два ключових положення: процеси створення нових фірм чи придбання іноземними компаніями канадських має контролювати Канада, в іншому разі країна повинна мати "чисту вигоду" від продажу чи створення нової фірми. Упродовж 1999—2010 рр. було схвалено 99% іноземних інвестицій в індустрію культури, й лише 2 із 46 заявок на видання іноземних книг відхилили.

Від 2011 р. було внесено численні поправки до правил, що гальмували розвиток канадських видавництва і підірвали можливості видавничого сектору. Зокрема, одна з таких поправок дала змогу продати McClelland & Stewart (M&S) компанії Random House (що належить німецькому видавничому гігантові Bertelsmann) за вкрай не вигідними для Канади умовами. Як результат — довгострокові інвестиції канадського уряду було втрачено, персонал M&S скорочено, а продаж, маркетинг і виробництво сконцентровано в Random House. M&S видає дедалі менше книг, і репертуар класичних канадських видань тепер належить не канадській корпорації.

Як пандемія COVID-19 вразила видавничу індустрію Канади. Пандемія загострила проблеми канадської видавничої галузі та погіршила стан книговидання й книгорозповсюдження, поставивши видавців і реалізаторів майже на межу катастрофи.

У квітні 2019 р. Coteau Books, одне з найшанованіших літературних видавництв у Канаді, припинило діяльність після 45 років роботи. Librairie Olivieri, книгарня в Монреалі, відома широкими культурними заходами, також оголо-

сила про закриття. Ці факти красномовно свідчать про те, як пандемія знищувала книгарні й видавців, відбираючи більшу частину їхніх доходів.

Сумніви в серйозності ситуації розвіялися ще в травні 2019 р., коли мережа книжкових крамниць Indigo у відповідь на відчутні фінансові втрати оголосила про закриття 17 із понад 200 книгарень по всій країні, а майже через місяць було оголошено про закриття ще 3-х. У березні 2019 р. Indigo повідомила про призупинення виплат канадським дистриб'юторам на 60 днів. Багато нереалізованих видань повернули видавцям до узгодження терміну відновлення торгівлі. Компанія скасувала попередні замовлення. Загальний виторг від продажу книг за 2019 р. скоротився майже на 9%.

Проте, окрім відчутного зниження доходів видавців через пандемію COVID-19, криза позначилася на канадській видавничій справі загалом. Зокрема, компанія Indigo домінувала в книготоргівлі впродовж двох десятиліть, дослідження 2017 р. свідчить, що на її частку припадало 81% загального продажу книг. Через обмеження, пов'язані з поширенням коронавірусу, загальний обсяг реалізації скоротився на 27%, а видавці зазнали суттєвого фінансового тиску. Закриття 20 крамниць, власне, не становить катастрофи, проте викликає серйозні питання про майбутнє книготоргівлі в Канаді й про наслідки її занепаду для національної літератури та національного видавничого бізнесу. Чи не зникне разом з Indigo й канадське книговидання загалом?

Книгорозповсюдження (bookselling) у Канаді — це специфічний бізнес. Незалежна книгарня може зберігати від 10 до 35 тис. найменувань, більша торгова точка мережі — 50 тис. примірників. Доступність канадських видань для споживачів — основа національної культури, що стимулює освітню та творчу діяльність. Водночас багато з цих книг або ніколи не продаються, або продаються зі значним запізненням. Книгарні виживають за рахунок невеликого прибутку, який отримують завдяки поєднанню нових, недавніх і старих видань.

Більшість канадських авторів (звичайно, не йдеться про М. Етвуд, лауреатку Букерівської премії-2019, авторку роману-антиутопії "Оповідь служниці" (1985), або М. Ондатже, автора славнозвісного роману "Англійський пацієнт", який виборов Букерівську премію 1992 р. і "Оскар" за екранізацію) продають кілька сотень примірників (якщо книгу опублікував канадський видавець) або понад 2 тис. примірників (якщо видання випустила у світ канадська філія багатонаціональної компанії).

До середини 1990-х рр. більшість місцевих книгарень були невеликими, із неповторним асортиментом книг. Дві великі мережі — Coles і SmithBooks — працювали в торговельних центрах і жвавих районах.

Відповідно до Північноамериканської угоди про вільну торгівлю 1994 р. було скасовано тарифи між Канадою, США та Мексикою. Це розширило простір для іноземних інвестицій і торгівлі та сприяло формуванню в країні мегамереж на кшталт Walmart. Ідея полягала в тому, що на "безмежному" північноамериканському ринку, який налічує понад 480 млн покупців, великі крамниці пропонуватимуть більше товарів, а отже принеситимуть більший прибуток [2].

Заснована 1995 р., компанія Chapters мала серйозні наміри й врешті-решт придбала та об'єднала мережі Coles і SmithBooks. Нового канадського гіганта звинуватили в знищенні незалежних книгарень, виштовхуванні конкурентів із бізнесу.

Згодом на ринок вийшла престижніша мережа Indigo. У 2001 р. компанія, що на той час мала 15 супермаркетів, здійснила вороже поглинання Chapters, якій належало 77 супермаркетів і понад 200 книгарень. Indigo очолила канадську книготоргівлю, позиціонувавши себе популяризатором читання й шанувальником канадських письменників.

Маленькі книгарні не витримали конкуренції: стрімке зростання цін на міську нерухомість призвело до збільшення комерційної орендної плати, й крамнички розпочали зникати [1; 3].

Однак сьогодні зазнають збитків і великі мережеві книгарні. Якщо Indigo продовжить прибирати з полиць канадські видання, щоб скоротити фінансові втрати, це не тільки зменшить доступ читачів до національної літератури по всій країні, а й може підірвати видавничу індустрію, для створення якої знадобилося пів століття.

Канадці не завжди вміли читати канадські книги. Згідно з дослідженням групи видавців під назвою "Більше Канади", проведеним 2018 р., пік читання та розповсюдження канадської літератури по всій країні припав на початок 1990-х рр. У 2000-му економічний тиск на видавничу галузь змусив поступово відмовлятися від суто канадських видавництв на користь великих міжнародних корпорацій. З полиць книгарень стали вилучати неприбуткові видання (так звану канадську літературу), зникали анотації книг і зі шпальт газет (як, власне, й самі газети). За останнє десятиліття знизилась обізнаність про канадську літературу та доступ до неї. Загальний обсяг

продажу творів місцевих авторів у Канаді скоротився з 3,7 млн примірників 2009 р. до 1,8 млн 2017-го [3].

Незалежні книгарні з більшою ймовірністю, ніж мережеві, продадуть амбітний літературний роман, першу збірку оповідань чи книгу автора з корінних народів. Інакше кажучи, вони є ключем до існування та розвитку національної літератури й яка не тільки рвує нас, а й культивує розуміння спільноти, історії та мовних нюансів, що допомагають підтримувати розвинену демократію.

У Сполучених Штатах крах колись найпоширенішої мережі Borders, що закрилася 2011 р., призвів до відродження незалежної книготоргівлі й невеликих видавництв. Мережа незалежних книгарень США зросла на 35% протягом 2009—2015 рр. і продовжує успішно розвиватися. Чи може подібне оновлення статися в Канаді — питання відкрите. Місцеві видавці більш уразливі, а ринок більш розосереджений. До того ж процеси глобалізації підірвали націоналістичні імпульси, які в 1970-х рр. змушували канадців агітувати за збільшення обсягів випуску вітчизняних книг.

У Парижі, наприклад, незалежні книжкові крамниці отримують субсидії на оренду, що дає їм змогу функціонувати в центрі міста, де висока плата за приміщення.

Що змінила доба електроніки? Чому держава підтримує тільки видання друкованої книги? Тому, що навіть 1998 р. у більшості канадців не було домашніх комп'ютерів, і навряд чи хтось усвідомлював, що глобальна мережа Інтернет невдовзі об'єднає весь світ, оминаючи національні кордони. Лише поодинокі експерти передбачали, що віртуальний простір стане всеохоплюючою територією, де твори виставлятимуть, продаватимуть чи пропонуватимуть у вільному доступі. Мало хто з користувачів тоді усвідомлював, що інтернет змінить усталені правила культурної гри, а особливо правила кордонів.

Навіть наприкінці 2008 р. письменники, режисери й музиканти ще не мали змоги самостійно репрезентувати свої твори публіці: їм доводилося продавати права видавцям, продюсерам і звукозаписним компаніям, охочим інвестувати в автора, і виводити продукт на ринок, незважаючи на поширення блогінгу, доступність численних форматів онлайн-публікації, успіх Amazon тощо.

Аудіокниги в Канаді. Статистична служба BookNet Canada, національної неурядової організації з моніторингу продажів, провела опитування

канадських читачів щодо використання аудіокниг 2020 р. (анкетування планують оновити 2022 р.) Респонденти зазначають, що найбільше користувачів — жінки у віці 20—30 років — 22%, літні люди — 19% (споживання зросло на 4% попереднього року), а також читачі з медично діагностованим погіршенням зору чи інвалідністю — 14%.

Компанія BookNet робить висновок, що показники реалізації аудіокниг у Канаді становлять майже 4% загального обсягу продажу книжкової продукції. Це неодноразово підтверджували багатонаціональні та незалежні видавці, що працюють у Канаді.

Загальний обсяг роздрібного продажу книг 2020 р. — 1,1 млрд дол., а це означає, що на сегмент цифрового аудіо припадало приблизно 4,4 млн дол.

Однак моніторинг рівня продажу є доволі складним завданням, оскільки багато видавців мають невідповідні метадані для списків аудіокниг, а великі компанії в цьому сегменті, як-от Audible, не надають інформацію про продаж / використання передплат. У 2017 р. 61% канадських видавців виробляли цифрові аудіокниги, при цьому 43% випускали власні, 40% опікувалися виробництвом для сторонніх компаній і 10% — для роздрібних продавців.

Лише 4% видавців у Канаді зазначили, що не планують випускати аудіовидання. Наразі у країні доступно 187 тис. звукових книг, з яких лише 1400 мають метадані, що ідентифікують їх як канадські. Країна відстає від США в обсязі залучення звукових видань приблизно на 4%, залишаючи значний потенціал для вдосконалення стратегії продажу.

Більшість незалежних і багатонаціональних видавництв уже майже 5 років займаються виробництвом аудіокниг у Канаді. Автори надають ліцензії на свої твори видавцям цифрового аудіо впродовж 10 років, і чимало цієї ліцензованої продукції все ще продукують у США. Аудіокниги мають різноманітніші траєкторії продажу в порівнянні з друкованими. Водночас зростання показників реалізації звукових видань у Канаді не відбувається за рахунок скорочення випуску друкованих видань, навпаки, ці сегменти доповнюють один одного, й зацікавлені покупці паперових книг також хочуть слухати аудіо, так само як і користуватися бібліотекою.

Спираючись на результати опитування споживачів, компанія BookNet Canada дійшла висновку, що обсяг продажу онлайн-книг у різних форматах 2021 р. певною мірою знизився порівняно з позаминулим роком [4].

Згідно з опитуванням Booknet, 61% канадців прочитали хоча б одну електронну книгу 2020 р., що на 11% більше, ніж 2019-го. Де користувачі купують цифрові книги? 35% — в інтернет-крамниці, як, наприклад Amazon чи Kobo, і використовують для читання електронну книгу чи застосунок. 31% взагалі відмовляються від придбання цифрових видань і послуговуються сервісами платформи OverDrive, що є безперечним лідером на книжковому ринку Канади з часткою 76%. 20% завантажують з інтернету, зокрема й піратським способом. Мізерні 8% оформили передплату на такі послуги, як Kindle Unlimited і Scribd, а отже цим компаніям потрібно активізувати рекламні зусилля, щоб підвищити рівень продажу видань.

Аудіокниги — найдинамічніший сегмент цифрової літератури: 63% канадських видавців випускають книги на компакт-дисках або цифрові аудіокниги, 28% взагалі не випускають звукові видання й не планують це робити в найближчому майбутньому. Таке рішення насамперед пов'язано з витратами на спорудження студії, запрошення звукорежисерів і створення місцевого резерву професійних оповідачів [5].

Друк проти всіх: 2019 рік. Згідно з дослідженням канадських споживачів книг, друкований формат залишається найпопулярнішим. У 2019 р. 72% покупців віддали перевагу паперовій книзі, 20% — електронній і 8% — звуковій. Цікаво, як зміниться ця статистика в майбутньому, адже обсяги реалізації аудіокниг зросли на 41% у порівнянні з 2018 р. Розглянемо, який же відсоток продажів літератури припав на друковану літературу:

— 85% у невеликих видавців (зібрали менш як 1 млн дол.);

— 88% у середніх видавців (від 1 до 10 млн дол.);

— 81% у великих видавців (понад 10 млн дол.).

Цифровий сегмент. Хоча більшість видавців зосереджуються на друкованих книгах, 20% повідомляють про зростання на 11—20% обсягів продажу цифрових видань. 47% респондентів заявили, що не мають співробітників, які спеціалізуються винятково на цифрових книгах; 91% видавців випускають або планують розпочати випуск електронних книг; 33% стверджують, що основна причина, через яку вони публікують електронні книги, — економія на ресурсах ланцюжка постачань.

Що стосується аудіокниг, 63% видавців випускають ці видання безпосередньо або через

партнерів. З них 85% вирішили публікувати аудіокниги для збільшення продажів, а 76% — для розширення ринку.

Висновки. Канадське книговидання та книго-розповсюдження мають специфічну історію, національні особливості й характерні риси розвитку. Аналіз еволюції галузі переконує, що впродовж тривалого історичного періоду значний вплив на неї чинили потужні американські й британські видавничі корпорації, що й нині домінують на книжному ринку Канади.

Від початку, як свідчить історія, індустрія книги в Канаді була доволі важким бізнесом. Питання національного книговидання особливо гостро постало в колоніальний період, після Другої світової війни і в сучасних умовах, під час пандемії COVID-19.

Перші видавничі компанії, започатковані в 1900-х рр. у Торонто й Монреалі, вже тоді належали відомим підприємцям Великої Британії чи отримували від них фінансування. Ситуація не змінювалася майже пів століття, поки в 1950-х рр. не було засновано Раду Канади з питань мистецтва та Національну бібліотеку Канади.

Формуванню національної видавничої індустрії допомогли державні інвестиції, що стали надходити в галузь від 1970 р. До того часу Канада імпортувала книги здебільшого зі США та Великої Британії. Сьогодні у країні діє понад 300 незалежних видавців, які щорічно випускають більш як 10 тис. нових видань.

Водночас, попри десятиліття державної підтримки видавничої справи, майже 4% видавництв у країні належать іноземцям і на них припадає 44% загального продажу книг і 67% продажу підручників.

Проблеми видавничої галузі Канади значно посилила пандемія COVID-19, що, по суті, поставила галузь на межу катастрофи. Загальний обсяг продажів знизився на 27%, значна кількість національних видавців припинили роботу.

Характерною рисою сучасного стану індустрії книги в Канаді є неухильне зростання ринку аудіокниг. Проте слід зауважити, що його розвиток відбувається не за рахунок скорочення випуску друкованих видань, навпаки, ці сегменти доповнюють один одного.

Список використаної літератури

1. Dewar E. How Canada Sold out Its Publishing Industry / Elane Dewar // The Walrus. — Mode of access: <https://thewalrus.ca/no-one-blinked>. — Title from the screen.
2. Hensghanu S. How COVID-19 infected the publishing industry / Stephen Hensghanu // The Walrus. — Mode of access: <https://thewalrus.ca/how-covid-19-infected-the-publishing-industry/>. — Title from the screen.
3. Gabilliet J.-P. The Cambridge History of Canadian Literature / Jean-Paul Gabilliet ; ed. Coral Ann Howells and Eva-Marie Kröller. — New York : Cambridge UP, 2019. — 460 p.
4. Bell J. Canadian Publishers are focusing on audiobooks and ebooks / John Bell. — Toronto : Dundurn, 2020.
5. Bell J. Introduction to the global audiobook market / John Bell // Livres Canada Books. — Mode of access: <https://www.livrescanadabooks.com/en/blog/an-introduction-to-the-global-audiobook-market/>. — Title from the screen.

Mykhaylo Onyshchuk,

PhD of Historical Sciences, Associate Professor,

Head of the Media Monitoring Department of the Book Chamber of Ukraine

Larysa Tatarinova,

*Senior Research of the Media Monitoring Department
of the Book Chamber of Ukraine*

A brief history of Canadian book publishing.

Does the book publishing house need state support?

The article is devoted to the history and peculiarities of book publishing and book distribution in Canada, the changes that have taken place in the Canadian book industry in recent times, in particular under the influence of the COVID-19 epidemic. Intelligence focuses on government support for book publishing by the Government of Canada. The achievements and defeats of Canada's national book publishing program are analyzed.

It is concluded that Canadian book publishing and book distribution have a specific history, national characteristics and characteristics of development. An analysis of the evolution of the industry shows that throughout its historical development, it has been greatly influenced by powerful American and British publishing corporations, which still dominate the country's book market.

Keywords: Canadian publishing industry; Canadian publishing houses; printed book; e-book; audiobook; Canadian book market; Canadian Book Fund (CBF)

Надійшла до редакції 2 лютого 2022 року